

Car així com així és ben problemàtic que aquesta palatal cimentí l'etimologia AGGER amb G^e de Simonet: de tota manera sempre hi hauria la sorda i la manca de -R- fent obstacle; i no és la palatalització d'una G^e etimològica l'obstacle seriós, puix que és sabut que l'àrab no palatalitzà GA en ġa fins als primers segles de la conquesta d'Espanya. La cosa més probable és encara, doncs, suposar que havent passat *arga* a *argā*, augmentant el procés arabitzador, que tendia a reduir sempre els mots a un esquema triconsonàntic, i tirant obscurament a canviar la síl·laba inicial en un article *al-* assimilat, vagi resultar-ne *āš-šamaša* o cosa semblant. Resten certament molts punts obscurs en tot això (cf. la nota 5 del meu article del DCEC on descabdello un poc més aquesta idea).

Per diversos costats s'ha pensat que el primer component d'ARGA-MASSA sigui un element pre-romà; i generalment s'ha sospitat algun parentiu d'això amb el gr. ἄργιλλος, ll. *argilla* 'argila'. Ací tenim perspectives més nítides i esperançadores. Hi ha bona base semàntica, i aquesta és ja la idea que suggeria CCBuck en demanar-me el 1947 una nota a utilitzar en el seu *Dictionary of Selected Synonyms* (Simonet i fins Covarrubias no anaven lluny d'això). Però en lloc d'alguna contracció andàlma de ARGILLA, Buck i jo pensàvem en una forma indoeuropea pre-romana del mateix radical que ARGILLO- i sense el sufix. Jo escrivia llavors: potser un mot cèltic, ibèric, etc., el primitiu d'on prové l'ast. i santand. *argayo* o *argallo* (Clairac, Rato, Vigón, Alcalde del Río) «porción de tierra y piedras que cae deslizando por un monte», ast. *argayar* «desprenderse las tierras» (Vigón), cat. *aragall* 'solc marcat per les aigües de pluja', 'barranc, rierol' (ja *aragarius*, -*alius* en els anys 988-1013, Nicolau d'Olwer, *Bull. Du C.*, 1927), Aude ant. *Aragalb* [1342], d'on el derivat cat. *aixaragallar*, *xaragall*, Aude *Issaragual* 'sèquia', oc. *cha(r)ragal* «terrain creusé par une eau torrentielle». Detallaré tot això en el meu article XARAGALL, i provisionalment valguin ja les dades que dono en l'article *argamasa* del DCEC, notes 7 i 8.

¿Podríem, doncs, admetre una combinació prellatino-romànica ARGA-MASSA formada amb un element ARGA com aquest, més el ll. MASSA? Això ja eludiria una mica certes objeccions que es podrien fer a les combinacions com AGGER(IS) MASSA, en particular la poca versemblança d'aquest ordre de mots allà on hauríem d'esperar MASSA AGGERIS: entrant en joc un element pre-romà, l'ordre ja no fóra tan xocant. D'altra banda també és veritat que un híbrid prellati+romà és una combinació poc normal. Més que més si penssem que el ll. *massa* no fou al principi més que un manlleu del grec. Un bastard així, ¿hauria tingut força per procrear juntament amb una vella soca indígena?

Justament, però, això ens podria suggerir una escapada esperançadora. Tot això constitueix un grup indoeuropeu ben assegurat, car al gr. *μάσσω* 'jo pasto' i *μάκτρα* 'pastera', *μαγίς*, -*ιδος*, id., replica l'irl. mj. *maistríd* 'ell bat mantega', etc., paleosl. *mazati* 'untar, 60

ungir, empastifar', paleosl. *maslo* 'oli, untura, mantega', rus *маз* 'untura' (IEW, 696.29ss.). ¿Per què, doncs, no admetre que el -MASSA d'ARGAMASSA fóra sorotàptic i no pas llatí? (ajorno la qüestió de MAS-SAMORRA, potser també afí amb això). Car s'escau que el primer element hi hauria bones raons per relligar-lo amb el grup sorotàptic o en tot cas amb una arrel molt difosa en indoeuropeu. Amb el gr. ἄργιλλος van el gr. ἄργυρος 'blanc brillant' i ἄργυρος 'plata', amb tot el grup italo-cèltic d'*argentum* i *arcanton*, com sigui que això està comprovat com a messapi: *argorian* = gr. ἄργύριον i messapi *argora-pandes* < *Arguro-pondjos 'll. qüestor' (IEW, 64, 65.16): ara bé, el messapi, pertanyent a la família illiro-venètica, era pròxim parent del sorotàptic. Observem l'especial vitalitat que demostra el mot, amb la creació del masculí -*as(so)*, en el Nord de Portugal i a Gironès-Rosselló, així com amb la presència d'*argamassa* en el S. xiv, en l'alt Arieja, zones on és tan fort el substrat sorotàptic.

Que aquesta pista sigui o no compatible amb la que deixo fitada amb *ar(a)gall* (supra) depèn de si l'arrel més antiga d'aquest és ARG- o ARAG-: hi ha senyals en tots dos sentits i fóra prematur decidir-se: les aparències favorables a ARAG- poden ser fallaces.⁶ De tota manera la relació amb AGGER la veig cada cop menys versemblant,⁷ i també em decanto a creure que hem de descartar tot enllaç amb el basc. (*h*)*argin* 'paleta', que és pròpiament 'picapedrer'. Hi hauríem de pensar seriosament si poguéssim creure que -*massa* pogué tenir algun eco en basc o ibèric, que no és el cas; fins i tot, si, tot essent d'origen llatí o romànic en basc, tinguéssim alguns bons indicis que hi va entrar des del llatí vulgar; però les poques dades que se n'hi troben en els dialectes no donen base per admetre tal cosa («*massa:massea*» figura en Landucci però el basc moribund d'Alaba en el S. xvi era ple d'erderismes recents).

DERIV.: *Argamás* 'runa' [«hoc rudus: trespol cubert d'*argamàs*», OPou, *TbPu.*, 151], també rossell. = port. dial. *argamasso* = *agramasso* en el Minho i la Beira (Leite de V., *Opúsc.* II, i, 90); però un basc-fr. *argamas* (Chaho) deu ser una deglutinació secundària de pseudo-article -*a*. *Argamassar* [1595]; *argamassat*.

¹ P. 251, i traduint-ho també per *farç*; va deixar-ho en blanc, posant-hi només *bitumen*, com si busqués una traducció en llatí més clàssic, però és evident que el mot deixat en blanc era *argamassa*, puix que és a l'ordre alfabètic corresponent a aquestes lletres. — ² Aguiló, *Recull d'Eximplis e Miracles*, CCXLI, I, 215. — ³ En la *Hist. Litt. de la France* XIX, 400 es donen extrets d'aqueix ms., 8087. — ⁴ Altra-ment observem que el context es refereix a coses d'Espanya («murs sarrazinés»). — ⁵ Notem 1) que justament en la forma vulgar alterada que coneixem —it. *argine*, cast. *arcen*— hi ha E i no A; 2) que aquest pas a A postònica és excepcional fins en les fonts vulgars; 3) que el fet d'haver-hi composició amb GERERE més aviat havia d'oposar-se ací a un canvi de E en A; 4) antinòmia entre el fet que